

Akutní bolest šourku (Syndrom akutního šourku)

MUDr. Marcel Drlík, FEAPU, Urologická klinika, Všeobecná fakultní nemocnice a 1.LF Univerzity Karlovy Praha

Vysvětlení pojmu a problému

Akutní (náhle vzniklá) bolest šourku je příznak, který byste u Vašeho dítěte neměli v žádném případě podceňovat. Náhle vzniklé bolesti šourku provází v dětském věku celou řadu onemocnění, z nichž některé mohou ve velmi krátké době (4-6 hodin) pacienta nenávratně poškodit. Jedná se především o torzi semenného provazce, uskřinutou tříselnou kýlu, méně nebezpečná onemocnění jsou zánět nadvarlete a torze apendixu varlete/nadvarlete .

Torze (zatočení) semenného provazce (pruhovité struktury, která běží od varlete do třísla a obsahuje chámovod a cévy) vzniká u chlapců, kteří mají varle uložené v šourku volně, a to se proto může otočit okolo své osy jako švestka okolo své stopky. Semenný provazec se spirálně stočí, jako když se ždíme ručník, a tím se zaškrtí cévy, které odvádějí z varlete krev. S krátkým časovým odstupem se uzavřou i cévy, které krev s kyslíkem do varlete přivádějí, a varle může do 4-6 hodin odumřít. Toto onemocnění postihuje muže bez ohledu na věk, nejčastěji v období puberty, či v novorozeneckém věku.

Uskřinutá tříselná kýla představuje situaci, kdy skrze kanál v třísle, který je místem přirozeného oslabení břišní stěny, pronikají orgány z dutiny břišní do třísla a někdy až do šourku. Nejčastěji se jedná o střevo a břišní předstěru. Při průchodu úzkým kanálem může dojít ke stlačení (uskřinutí) těchto orgánů, náhlému uzávěru střeva. V důsledku poruchy zásobení kyslíkem, mohou tyto orgány odumřít.

Zánět nadvarlete vzniká zpravidla v důsledku bakteriální infekce, šířící se z močových cest. U chlapců před pubertou je vzácný.

Torze (zatočení) appendixu varlete/nadvarlete. Appendix varlete je malý kyjovitý výrůstek při horním pólu varlete, appendix nadvarlete je drobný kyjovitý výrůstek při horním pólu nadvarlete. Tyto malé nevýznamné výrůstky se mohou otočit (torkvovat) okolo své osy a vyvolat místní zánět.

Závažnost onemocnění, tj. jakým způsobem onemocnění dítěti zasahuje do běžného života, čím ho může ohrozit do budoucna

Všechna onemocnění se projevují bolestí, která dítě omezuje v běžných aktivitách. Závažnost jednotlivých onemocnění se však liší.

Torze semenného provazce ohrožuje dítě vznikem nekrózy (odumřením) varlete během 4-6 hodin. Jak bylo uvedeno, příčinou je volné uložení varlete v obalech. Tato vada téměř vždy postihuje obě varlata, proto je dítě do budoucna ohroženo vznikem torze i na druhé straně. Ztráta jednoho varlete obvykle k poruše budoucí plodnosti nevede, ztráta obou varlat by vedla nejen ke sterilitě, ale také nutnosti nahrazovat chlapci po celý život chybějící mužský pohlavní hormon testosteron.

Neléčená **uskřinutá tříselná kýla** může vést během několika hodin k nekróze (odumření) uskřinutých orgánů. V případě postižení střeva hrozí vznik sepse, nebezpečného celotělového zánětu.

Zánět nadvarlete může vést k postupnému rozšíření zánětu na přilehlé varle. I při včasné léčbě hrozí jizvení varlete a nadvarlete a jejich nevratné poškození (zvláště plodnosti).

Torze apendixu varlete/nadvarlete neohrožuje funkci varlete/nadvarlete, protože tyto orgány nemají po narození pro dítě žádný význam. Jde o zbytky z vývoje genitálií před narozením. Onemocnění však způsobuje dítěti bolest a omezuje jej přechodně ve fyzické aktivitě.

Abyste předešli možným následkům na zdraví vašeho dítěte, je třeba jej dopravit **co nejdříve** k vyšetření dětským urologem nebo chirurgem v následujících případech:

- Bolest v šourku je silná a vznikla náhle a neustupuje během krátké doby (cca do 30 minut)
- Bolest v šourku narůstá a málo reaguje na běžné léky na bolest (Paralen, Ibuprofen)
- Šourek je zarudlý a oteklý
- Bolest šourku je provázena bolestmi v podbřišku, nucením na zvracení, zvracením
- Varle novorozence je tuhé a tmavě prosvítá kůží

Jaká vyšetření jsou potřebná pro stanovení či upřesnění diagnózy a pro rozhodnutí o léčbě?

Lékař u Vašeho chlapce vyšetří pohledem a pohmatem břicho, třísla a šourek, dále změří dítěti teplotu a odešle vzorek

moči k vyšetření. Vyšetření šourku je vždy trochu bolestivé, navíc násobené obavami chlapce, a vyžaduje trpělivost od pacienta i vyšetřujícího lékaře. Ve většině případů bude také provedeno ultrazvukové vyšetření šourku, které je nebolestivé. Spočívá v přiložení sondy přístroje na kůži šourku. Pomocí speciálního nastavení sondy (Doppler) je lékař schopen rozpoznat, zda je ve varleti zachován průtok krve a takto potvrdit či vyloučit torzi varlete. Vyšetření současně poskytne lékaři informace o struktuře varlete, nadvarlete a obsahu tříselného kanálu.

Možné léčebné postupy – jejich stručná charakteristika (způsob provedení, načasování, zátěž pro nemocného, délka trvání léčby, příp. hospitalizace, možné komplikace)

Torze semenného provazce

V případě, že lékař nemůže vyloučit torzi semenného provazce pomocí klinického a ultrazvukového vyšetření, je nutné torzi vyloučit pomocí operace – revize šourku. Operace se provádí v celkové anestézii (narkóze), při operaci se šourek otevře z řezu na přední ploše šourku. Pokud je varle otočeno (torkvováno), lékař ho vrátí do původní polohy a zafixuje v šourku tak, aby v budoucnu již k nové torzi nemohlo dojít. Stejným způsobem je třeba preventivně zafixovat varle na druhé varle. Pokud chirurg při operaci nalezne varle, které v důsledku dlouhé doby uplynulé od začátku potíží odumřelo, odstraní ho. Pobyť v nemocnici nebývá dlouhý, obvykle je pacient propuštěn následující den po operaci.

Tříselná kýla

Pokud je tříselná kýla uskřinutá, lékař se obvykle pokusí již na ambulanci kýlu vrátit do dutiny břišní (repozice) pomocí

tlaku na kýlní vak. Pokud se repozice podaří, kýla se operuje plánovaně v následujících 24-48 hodinách. Pokud se repozice nezdaří, je nutné operovat ihned. Výkon se opět provádí v celkové anestézii. Spočívá v řezu v třísele, kudy chirurg pronikne až ke kýlnímu vaku, který prohlédne, jeho obsah vrátí do dutiny břišní a kýlní vak odstraní. Pacienti jsou obvykle následující den po operaci propuštěni z nemocnice domů. Možnými chirurgickými komplikacemi jsou: zánět v ráně, krvácení, recidiva (opětný vznik) tříselné kýly. Varle bývá při uskřinutí postiženo vzácně.

Zánět nadvarlete

Ve většině případů je způsoben bakteriální infekcí, která se rozšířila z močových cest. Základem léčby jsou proto antibiotika. V některých případech je nutné přímo přes břišní stěnu zavést hadičku do močového měchýře, která slouží k dočasnému odvodu moči. Provádí se v celkové narkóze pomocí silné jehly. Hlavní komplikací je rozšíření zánětu z nadvarlete do varlete, tvorba abscesu v nadvarletí a jizvení nadvarlete.

Torze apendixu varlete/nadvarlete

Obvykle nevyžaduje ani chirurgickou léčbu ani podávání antibiotik. Doporučuje se pouze tlumit bolest běžnými léky (ibuprofen aj.) a fyzický klid na několik dní. Bolesti zpravidla během 4-5 dní vymizí, hmatné zvětšení v oblasti nadvarlete může přetrvávat ještě 2-3 týdny. Jen zřídka je třeba odstranit zatočený apendix chirurgicky, když zánětlivá reakce neustupuje.

Prognóza, nutnost dalšího sledování, či dlouhodobé léčby

U pacientů s akutně vzniklou bolestí šourku je nutné rychle stanovit diagnózu a včas zahájit léčbu. Toto platí zvláště v

případě **torze semenného provazce**. Pokud jsou pacienti s torzí semenného provazce léčeni včas, tedy do 4-6 hodin, je obvykle možné varle zachránit. Pokud chlapec jedno varle ztratí a druhé varle má zdravé, nemívá problémy s nástupem a průběhem puberty a ani plodnost nebývá významným způsobem snížena. Rodičům dětí s jedním varletem doporučujeme, aby pro své děti vybírali raději nekontaktní sporty, poučíme je o nutnosti časné kontroly v případě nové bolesti, zarudnutí a otoku šourku na straně zdravého varlete. Po ukončení růstu je možné chlapci do šourku implantovat (umístit) z kosmetických důvodů umělé varle.

Prognóza včas léčené **tříselné kýly** u dětí je dobrá, recidivy jsou málo časté, poškození varlete při operaci je vzácné. V následujících letech po operaci je třeba sledovat polohu varlete v šourku, u některých dětí může jizva „vytáhnout“ varle mimo šourek. V těchto případech hovoříme o vzestupu varlete.

Zánět nadvarlete a následné jizvení může vést k poruše transportu spermií z varlete do chámovodu. Proto i zde je nutné zahájit léčbu včas.

Torze apendixu varlete/nadvarlete se hojí v naprosté většině případů zcela bez následků.